

Kitap Tanıtımı ve Tenkitler

Christians in Society: Luther, the Bible, and Social Ethics

William H. Lazareth

Fortress Press, Minneapolis, 2001. 274 s. (ISBN 0-8006-3292-3)

William H. Lazareth'in Lutheran öğretilere ve kutsal metne dayanan dinsel ölçütlerin Hıristiyan yaşamındaki sosyal etiğin oluşmasındaki etkisini ele aldığı çalışması üç kısım içinde sekiz alt bölümden oluşmaktadır. Birinci kısımda bazı Protestan düşünürlerin Lutheran etiğe ilişkin yorumlarına değinilmektedir. Daha çok 19. yüzyıl rasyonalizmi ile sindirildiği dile getirilen Alman Lutheranizmi'nin terimleriyle yapılan Lutheran etik tanımlamaları eleştirilmektedir. Nazi dönemi sonrasında Lutheranizm'in toplumsal sorumluluk anlayışının yeniden keşfi bağlamında, Lutheranizm'e yöneltilen "sosyal tutuculuk", "Hukuk-İncil ayırımına dayanan mistisizm", iki krallık doktrini bağlamında "Augustinci Dualizm" ve dinsel gelenek açısından "kültürel yozlaşma" gibi suçlamalar çerçevesinde E. Tro-elstch, K. Barth, J. Heckel ve R. Niebuhr'un görüşleri değerlendirilmektedir. Bu bölüm Lutheran etiğin 20. yüzyıldaki yanlış yorumlarına birer cevap niteliğini taşımaktadır. Ardından kilise yaşamı ve kilise misyonu konusunda Luther'in kutsal metin merkezli evanjelikle prensipleri değer-

MİLEL VE NİHAL

inanç, kültür ve mitoloji araştırmaları dergisi
yıl 1 sayı 1 Aralık 2005

lendirilmektedir. Bu ilk kısım kitapta tartışılacak konuların zeminini hazırlamaktadır. İkinci kısımda yaratılış ve düşüş sürecinde etkin olan Tanrı'nın iki krallığı ve şeytanın etkinliği irdelenmektedir. Üçüncü kısımda her iki krallık içinde Tanrı'nın iki idaresi tanımlanmaktadır. Burada Tanrı'nın hukukun teolojik işlevi açısından tanrısal öfkeye bağlı yaklaşımı ile aklanma ve kutsanmayı içeren merhametli yaklaşımı ele alınmaktadır. Özellikle son bölüm sevgi etiği üzerine bireysel ve toplumsal dönüşüm merkezli olarak incilin iyi ahlak işlevi tartışılmaktadır.

Lutheran etiğin sosyal anlamına ilişkin dile getirdiği düşüncelerini Lazareth temel olarak iki çerçevede ele almaktadır. Öncelikle Luther'in dile getirdiği "iki krallık" öğretisinin düalistik ve birbirine zıt iki yetkinlik olarak görünmesine eskatolojik bir anlayışla karşı konulmaktadır. Tanrı'nın rahmet krallığının cennette başladığının dile getirilmesinin ardından, Adem ile Havva'nın düşüş sürecini başlatacak şekilde şeytanın Tanrı'nın rahmet krallığına karşı gelen yükselişi tanımlanmaktadır. Konunun tamamlayıcısı olarak Tanrı'nın iki yönlü iradesi ve Hıristiyanın kurtuluşu açısından hukuk ve incilin birbirini tamamlayan misyonları ele alınmaktadır. Bu bölüm altında Tanrı'nın huzurunda hukukun yargılayıcı işlevi ve bunun sonucu olarak bu işlevin toplumun korunması açısından etkisi tartışılmaktadır.

Lazareth, Hıristiyan etiğinin olgunlaşma sürecini Luther'in "iki krallık" öğretisi ile başlatarak tanımlamaktadır. Yazar, Tanrı'nın iki yönlü idaresinin tanımlandığı bölümde Luther'in rahmet ile dolu Tanrı krallığı ile günah tarafından idare edilen şeytan krallığı arasında Pavlusçu-Augustinci bir ayırımın fiilen varlığını öngördüğünü dile getirmektedir. Bu durum görünürde krallıklara ilişkin bir düalizmi yansıtmaktadır. Ancak Tanrı her iki krallık içinde de "sağ eli" ve "sol eli" sembolizmasıyla tek yetkin otoriter güç olmaktadır. Tanrı krallığında, Tanrı'nın sağ eli Mesih aracılığıyla günahkarları aklarken, sol eli günahkar inançlıları mahkum etmekte ve onları

Mesih'e yönelmektedir. Bu süreç hukukun teolojik işlevini ifade etmektedir. Dolayısıyla dünya krallığı içinde ise Tanrı'nın sağ eli hem bireysel hem toplumsal bir kutsamayı gerçekleştirirken sol eli insani günahkarlıkları engelleyip toplumu hukuksuzluk ve karmaşadan korumaktadır. Bu da hukukun dünyevi idareye ait, sivil işlevini ifade etmektedir. Böylece Tanrı'nın sol eli hukukun hem birinci hem de ikinci işlevini elinde tutarken sağ eli aklayan ve kutsayan yönüyle incilin işlevini yerine getirmiş olmaktadır. Bu şekilde Lazareth, iki krallık öğretisinin düalist görünümünü ortadan kaldırmıştır (s. 139).

Lazareth, Tanrı'nın, dünyevi yaşamı biri hukuk diğeri İnciden oluşan iki ölçüt bağlamında ve her ikisinin de Tanrı tarafından idare edildiği vurgusu ile, daha sonraki Lutheran gelenekte savunulan hukukun üçüncü işlevinin gereksizliğini öne sürmektedir. (Lazareth pek fazla ayrıntılandırmamakla birlikte hukukun üçüncü işlevini, dinsel olarak aklanan insanın bu aklanma işleminden sonra hayatının düzenlenip idare edilmesi amacıyla belirli kurullarla kontrol edilmesi olarak tanımlamak mümkündür.) Dünyevi etiğin sağlanması için, Lazareth'in en temel söylemi "incilin ikinci ve iyi ahlaka yönelten kullanımı"dır(s. 244). Nitekim daha önce Luther'in teolojik etiğinin özünün hukuktan çok Tanrı'nın incili ile daha iyi ifade edileceğini dile getirmiştir(s. 199). Bu inanç doğrultusunda kitabın 8. bölümü bütün toplumun İncil ile kutsanacağı söylemini içermektedir.

Hukukun üçüncü kullanımını reddetmekle Lazareth, Philippistlere karşı Gnesio-Lutheranlar yanında yer almaktadır. O da tıpkı 16. yüzyılın Gnesio-Lutheranları gibi ihya olmak için hukukun ahlaki ve vicdani rehber işlevi görmesi anlayışını reddetmektedir. Yazara göre Philippistler Lutheranizm içinde daha sonra ortaya çıkan Pietist ve Kalvinist püritan legalizme kapı aralamışlardır (s. 240). Ancak hukukun etik anlamda işlevinin reddedilmesi, etiğin dayanağının ne olduğu sorusunu ortaya çıkarmıştır. Bu aşamada Lazareth, Luther'in klasik söylemine bağlılığını sürdürmektedir.

Dinsel aklayıcı olan iman insanın pasif konumuna ilişkindir; ancak bu imanın aktif yansıması insanın komşusuna karşı olan sevgisiyle ortaya çıkmaktadır. Bu durumda yaşam ne hukuk ne de pietizmin öngördüğü mükemmelliyetçilikle değil İncil tarafından yönetilmektedir. Ne hukuksal kuralcılık ne de ahlak konularındaki ilgisizlik anlayışıyla yönlendirilen etiğe ilişkin dünyevi yaşam, sadece Tanrı'nın sevgisine olan güvene bağlıdır. Dünyevi etik yaşamın ölçütü olarak ortaya çıkan İncil, Lazareth tarafından ahlaki yönlendirme işlevi bağlamında ikinci kullanımı ile etkindir.

Bu söylemleriyle Lazareth, Luther'in kutsal metin merkezli teolojisini gerçekçi bir sosyal etik oluşturma idealine uygun görerek savunmaktadır. Laza-reth, daha çok kitabın son bölümlerinde dile getirdiği, İncil merkezli etik anlayışının temellerini önceki bölümlerde tasarlamaktadır. Yazar, Luther'in, Tanrı'nın öncelikli emrinin sevgi olduğu ve tanrısal kararın eskatolojik açıdan düşmüş insanların bağışlanmasını içerdiğini, ancak düşünüşle ortaya çıkan Tanrı'nın öfkesine bağlı hukukun sadece bir geçiş dönemini ifade ettiği düşüncesine katılmaktadır (s. 75). Eskatolojik yaklaşım doğrultusunda Kutsal Ruh'un inananların şimdiki ve gelecekteki yaşamlarını yenilemesi ve ilk sevgi emrinin onarılması Hıristiyan etiğin belirleyici temelidir. Bir başka deyişle, ilk sevgi emri doğal hukukun gerçek kaynağıdır ve bu hukukun kutsal metin ilişkili kaynağı araştırılmalıdır. Bunun anlamı Hıristiyanlar açısından doğal hukukun, yegane normatif yönlendirici olan sevginin ne olduğunu göstermesi açısından hâlâ düzenleyici olabildiğidir (s. 225).

Hukukun üçüncü kullanımına muhatap olmaktan uzak durarak, incilin iyi ahlak oluşturan ikinci kullanımı bağlamında imanla aklanılır ve Kutsal Ruh'un yenileyip yönlendirmesiyle Tanrı'nın ilk sevgi emrinin yerine getirilmesi için yeni itaatin başarılması sağlanır(s. 244). Bu itaat Eski Ahit hukuku için de geçerlidir. Tanrı'nın ilk sevgi emrinin yeni olan her şeye uygulanması, onu doğru bir şekilde yeni kılar. Nitekim Luther'in On Emir içinde yer alan doğal hu-

kuka hukuksal olmayan yeni bir anlayışla yaklaştığı vurgulanmaktadır (s. 229). Yazar Eski Ahit hukukunun bireysel ahlakın oluşması sürecindeki etkinliğine de vurgu yapmaktadır. Aklın asli günahla çürümüşlüğü nedeniyle Musa hukuku, Tanrı'nın insanların kalbi içindeki eskatolojik emri olan sevgiye ilişkin doğal hukuku aydınlatmak ve yeniden ifade etmek için gerekli olmuştur (s. 230). Nitekim On Emir insanlar için yaşamın bir aynası görevini görür. Dolayısıyla Hıristiyanlar Tanrı'nın evrensel doğal hukukuyla uyuştukları zaman Musa'nın ahlaki hukukuna itaat etmelidirler. Bu emirler Tanrı iradesindeki ölümsüz sevgiyi ifade eder (s. 157). Ayrıca hukukun üçüncü işlevinden kaçınmak Mesih'in Dağ Vaazı'ndaki katı etik söyleminin anlamlandırılması ihtiyacını doğurmuştur. Lazareth Luther'in, Dağ Vaazı'nın etik kesinliğinin sadece Mesih bağlarına ilişkin olduğunu ve Tanrı Krallığı'ndaki imanlı insanlarla kişisel ilişkilerini düzenlediğini dile getirdiğini söyler. Bu vaaz günahkar ve doğru olmayan topluluklar için ahlaki davranışlar emretmez (s. 166-7).

Hukukun üçüncü işlevi doğrultusunda etkinliği, Lutheran gelenek içerisinde başından beri tartışılan bir sorundur. Özellikle Luther sonrası konfesyönel dönemde bu konu Lutheranizm içinde büyük bölünmelere yol açan sebeplerden birisidir. Ancak hukukun üçüncü işlevinin etkinliği Lutheranizm'in temel doktrinel metninde yerini almıştır. Buna rağmen soruna ilişkin tartışmalar hâlâ devam etmektedir. Nitekim, Lazareth'in sosyal etiğin sağlanmasında hukukun işlevini göz ardı eden çalışmasından bir yıl sonra Scott R. Murray'in *Law, Life, and Living God: The Third Use of the Law in Modern American Lutheranism* (Saint Louis, Concordia Publishing House, 2002) adlı çalışmasında Lutheran teologların Lutheranizm'in sosyal etiğe ilişkin hukuk anlayışı konusunda bir uzlaşma sağlayamadıklarını bir kez daha ortaya koymaktadır.

Öte yandan, Lazareth'in kitabına verdiği isim doğrultusunda çağdaş sosyal sorunlara Lutheran etiğin öngördüğü cevaplar beklenirken, ele alınan konuların içerik itibarıyla, daha çok

Lutheranizm'in teolojik tanımlamaları etrafında şekillendiği görülmektedir. Daha doğrusu yazar henüz sosyal sorunlarla yüzleşip denenmemiş olan Lutheranizm'in ilk dönem öğretilerinin bir savunusunu yapmaktadır. Nitekim kitabın önsözünde bu çalışmasının daha çok teoloji öğrencileri ve rahiplere yönelik olduğu dile getirilmektedir. Dolayısıyla kitap kilise açısından daha kullanışlı görünmektedir. Bu nedenle Lazareth'-in çalışmasının, taşıdığı isimde yer alan "sosyal etik" önerilerinden çok "teolojik etik" bağlamında değerlendirilmesi pek yanlış sayılmaz.

Hakan OLGUN

(Araş. Gör., O.M.Ü., Sos. Bil. Enst.)

The Promise Of Lutheran Ethics

Karen L. Bloomquist ve John R. Stumme, ed.

Fortress Press, Minneapolis, 1998. 247 s. (ISBN: 0-8006-3132-3).

Lutheran etiğin vaatlerinin tartışıldığı kitap editörlerin birer giriş yazılarından sonra farklı yazarların kaleme aldığı yedi makaleden oluşmaktadır. Kitabın sonuna, makale yazarlarının Lutheran etiğe ilişkin karşılıklı tartışmaları "A Table Talk on Lutheran Ethics" adıyla eklenmiştir. Kitabı oluşturan makalelerin özünü Lutheran etiğin sosyal yaşama katkısı oluştururken, aslında çağdaş sorunlarla yüzleşen Lutheran etiğin temelindeki Lutheran teoloji tartışılmaktadır.

Robert Benne'e ait ilk makale "Lutheran Ethics: Perennial Themes and Contemporary Challenges" başlığını taşımaktadır. Benne öncelikle dinsel aklanma ve Tanrı'nın iki krallığı gibi Lutheran etiğin klasik temalarını sıralar. Bunlar, "Lutheranizm'i Hi-